

Hoezo gelijke kansen?

over arbeid, onderwijs, burgerschap en asiel/migratie

informatiefiches ten behoeve van 'Gelijke Kansen Gesprekken'

Inhoud

Colofon

Inleiding

Informatiefiche 'Arbeid' p.1/4

Informatiefiche 'Onderwijs' p.1/5

Informatiefiche 'Burgerschap' p.1/5

Informatiefiche 'Asiel/Migratie' p.1/6

Platformtekst Initiatief

Ondertekenaars Platformtekst Initiatief

Adressen kernleden Initiatief

Colofon

auteur: Peter Sels

Dit pakket kadert in het 'Gelijke Kansen Gesprekken' project van Initiatief, een anti-racistisch samenwerkingsverband van 11.11.11 Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging, ABVV, ACV, ACW, Brussels Gekleurd, Charta 91, Chirojeugd Vlaanderen, Forum van Etnisch-Culturele Minderheden, Netwerk Caritas Solidariteit, Objectief, Socius, Vaka/Hand in Hand en het Vlaams Minderhedencentrum.

Info op www.gelijkekansengesprekken.be

initiatief

Het werd in opdracht van Initiatief samengesteld door VORMEN vzw
VORMEN vzw, Vlaamse Organisatie voor Mensenrechteneducatie
Lange Gasthuisstraat 29, 2000 Antwerpen
tel.: 03-293 82 15
fax: 02-611 75 18
mensenrechteneducatie@vormen.org
www.vormen.org

vormgeving: Vincent Van Briel
illustraties: Koen De Maesschalck

Met dank aan allen die materiaal en ideeën aanbrachten voor dit pakket.
Totstandgekomen met de steun van de Vlaamse minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen.

Dit document "Hoezo gelijke kansen?", informatiefiches ten behoeve van 'Gelijke Kansen Gesprekken' hoort bij "Hoezo gelijke kansen" werkmap voor begeleiders van 'Gelijke Kansen Gesprekken' met ISBNnummer: 9077058168 en wettelijk depotnummer: D/2003/9259/5 ©2003, VORMEN vzw

Inleiding

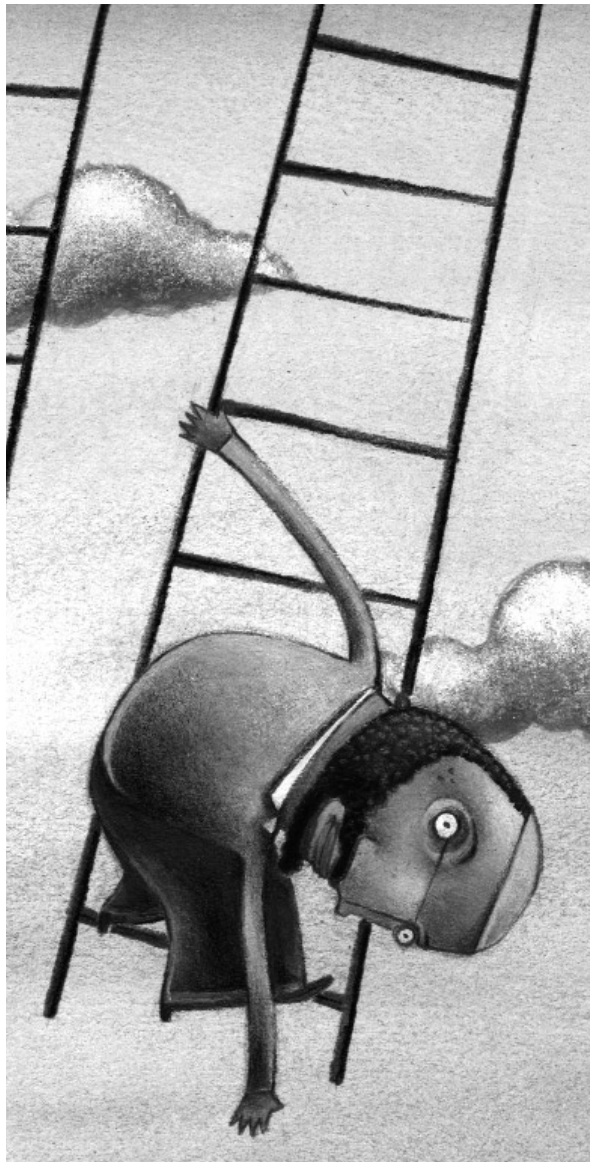
‘Hoezo gelijke kansen?’ is de naam die Initiatief koos voor een campagne om mensen in Vlaanderen te sensibiliseren rond de ongelijkheid van kansen die allochtonen op een aantal terreinen in onze samenleving ondervinden. Voor deze ‘Gelijke Kansen Gesprekken’ heeft Initiatief een methodiek uitgewerkt met als neerslag een werkboek voor begeleiders, originelen voor transparanten en deze bundel met informatiefiches.

Willen we harmonieus samenleven in een multicultureel verband, dan moeten we ons meer bewust worden van de hinderpalen die op het terrein van onderwijs, arbeid en burgerschap een volwaardige participatie van allochtonen in de weg staan. We zullen ook meer inzicht moeten krijgen op het vlak van asiel en migratie. De ‘Gelijke Kansen Gesprekken’ zijn hiertoe opgevat als gespreksmomenten die één van de deelthema’s Arbeid, Onderwijs, Burgerschap of Asiel/Migratie behandelen.

Indien het gelijke kansen gesprek uw honger naar informatie nog niet gestild heeft, kan u in deze bundel met fiches over de vier deelthema’s (Arbeid, Onderwijs, Burgerschap en Asiel/Migratie) extra achtergrondinformatie raadplegen. Deze fiches bevatten cijfergegevens en wettelijke bepalingen evenals een bondige toelichting van de problematiek met vragen en antwoorden. Telkens werden ook websites of documenten opgenomen waar u meer informatie over het thema kan terugvinden.

Eerder dan het overbrengen van een afgebakend politiek eisenplatform willen we met deze informatiefiches een aantal basisgegevens, -bronnen en argumenten samenbrengen die inzicht kunnen verschaffen in de vier thema’s.

Veel leesplezier.

Arbeid.

Informatiefiche 'Arbeid'

1. Cijfers

Zwakkere arbeidsmarktpositie

"Van de Belgische allochtonen op actieve leeftijd is 52% aan het werk. België scoort daarmee het slechtst binnen de Europese Unie."

"De werkloosheid binnen de allochtone bevolking van buiten de EU bedraagt 30%, bij de autochtone bevolking is dit slechts 10%."

"40% van de allochtone jongens tussen 18 en 30 jaar is werkloos, voor de meisjes van dezelfde leeftijdscategorie is dat zelfs 60%".

Studiedienst ACV, Onderzoek naar arbeidsmarktpositie allochtonen, 2002

"Het aantal allochtone, niet-werkende werkzoekenden klom de voorbije jaren sneller dan de EU-werkloosheid"

"Bij de bevolking van Turkse en Marokkaanse nationaliteit ligt de werkloosheidsgraad 4 tot 5 maal hoger dan bij de Belgen"

Arbeidsmarktpositie van allochtonen in Vlaanderen, VDAB-databeheer en -analyse, 2002.

"Ongeveer 50% van de autochtone werknemers is bediende of ambtenaar, bij Turken en Marokkanen is dat amper 3 à 5 %."

"6% van de Belgen werkt voor de overheid, voor de allochtone Belgen is dat slechts 2,4%, voor de Marokkanen 0,14%, voor de Turken 0,03%".

"In de afvalverwerkingssector werken er driemaal zoveel Marokkanen en viermaal zoveel Turken dan Belgen"

"De grote meerderheid van de buitenlandse arbeidskrachten verdient gemiddeld 10 tot 25% minder dan de Belgische werknemers"

Onderzoek van KUL, HIVA, WAV.

"Op 31 december 2001 werkten er bij het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap slechts 31 personeelsleden met een niet-Belgische nationaliteit (op een totaal van 12.287 personeelsleden (0,003%")

www.emancipatiezaken.be

Discriminatie

Tijdens alle stadia van het aanwervingsproces worden migranten met dezelfde ervaring en kwalificaties als Belgen zichtbaar gediscrimineerd. De discriminatie gebeurt:

- door bijkomende eisen te stellen aan migranten-kandidaten,
- door te liegen over de procedure (selectie is al gebeurd),
- door het opleggen van minder aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden aan migranten-kandidaten,
- door een afstandelijke, afwijzende of paternalistische houding aan te nemen t.o.v. migranten.

In Vlaanderen werden migranten-kandidaten in 39% van de gevallen gediscrimineerd, in Brussel bedroeg dit percentage 34% en in Wallonië 27%.

Internationaal vergelijkend onderzoek door het Internationaal Arbeidsbureau, 1997, <http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/papers/imp23/index.htm>.

De klachten over discriminatie op de arbeidsmarkt stijgen jaarlijks, en maken 13% uit van alle klachten m.b.t. discriminatie, die het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding jaarlijks ontvangt. Enkel klachten over discriminatie m.b.t. de openbare dienstverlening zijn nog talrijker.

Jaarverslag 2002, Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding

"Het KISS-systeem van de VDAB laat werkgevers toe om via het internet selecties te maken in het aanbod van kandidaten die via de VDAB hun cv daartoe ter beschikking stellen. (...) Daarbij verschijnt in eerste instantie enkel naam en voornaam op het scherm van de werkgever. De cv's die achter deze namen steken, kunnen dan al dan niet 'bekeken' of aangeklikt worden. Uit analyse blijkt dat de cv's van allochtonen in veel geringere mate bekeken worden. (...) Er werden 14% minder cv's bekeken van Maghrebijnse en Turkse mannen, dan van autochtone mannen die voor de overige kenmerken (opleiding, beroep, ...) gelijk zijn."

Arbeidsmarktpositie van allochtonen in Vlaanderen, VDAB-databeheer en -analyse, 2002.

Onderwijs- en taalachterstand

"Tegenwoordig haalt bijna 1 op 2 Vlaamse jongeren een diploma hoger onderwijs. Bij kinderen van laaggeschoolden is dat 1 op 4 en bij migrantenkinderen 1 op 6. Bij kinderen van hogeschoolden behaalt 4 op 5 een diploma hoger onderwijs."

Cijferboek Sociale Ongelijkheid in het Onderwijs, HIVA, okt. 2003.

In april 2001 had 8% (16.121) van de ingeschreven niet-werkende werkzoekenden bij de VDAB (ongeveer 200.000) slechts een beperkte kennis van het Nederlands. 5394 hiervan heeft Frans als moedertaal. 9649 van de Nederlandsonkundige personen zijn van allochtone origine.

31% (4875) van de ingeschreven niet-werkende werkzoekenden van Maghrebijnse of Turkse origine (15.869) heeft slechts een beperkte kennis van het Nederlands.

Nota van de VDAB naar aanleiding van de Ronde Tafelconferentie NT2, sept. 2001

2. Bepalingen en vaststellingen

"Een ieder heeft recht op arbeid, op vrije keuze van beroep, op rechtvaardige en gunstige arbeidsvoorwaarden en op bescherming tegen werkloosheid. Een ieder, zonder enige achterstelling, heeft recht op gelijk loon voor gelijke arbeid. Een ieder, die arbeid verricht, heeft recht op een rechtvaardige en gunstige beloning, welke hem en zijn gezin een menswaardig bestaan verzekert, welke beloning zo nodig met andere middelen van sociale bescherming zal worden aangevuld."

Art. 23 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

"Een ieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status."

Art. 2 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

"Arbeidsmigranten krijgen een even gunstige behandeling als de staatsburgers van de Staat van tewerkstelling met betrekking tot beloning en andere werkomstandigheden (...) en andere arbeidsvoorwaarden (...)."

Art. 25 a) en b) van de Internationale Conventie ter Bescherming van de Rechten van alle Arbeidsmigranten en van hun Gezinsleden, 1990.

"Een Staat van tewerkstelling kan voor elke arbeidsmigrant (a) de toegang beperken tot bepaalde tewerkstellings-categorieën, functies, diensten of activiteiten indien dit nodig is voor het belang van de Staat en zo wordt voorzien door de nationale wetgeving; (b) de vrije keuze van een betaalde activiteit beperken in overeenstemming met zijn wetgeving met betrekking tot de erkenning van beroepskwalificaties die buiten zijn grondgebied zijn verworven. De betrokken verdragspartijen dienen echter te streven naar de erkenning van dergelijke kwalificaties."

Art. 52 2 a) en b) van de Internationale Conventie ter Bescherming van de Rechten van alle Arbeidsmigranten en van hun Gezinsleden, 1990.

"Hij die bij de arbeidsbemiddeling, de beroepsopleiding, het aanbieden van banen, de aanwerving, de uitvoering van de arbeidsovereenkomst of het ontslag van werknemers discrimineert jegens een persoon omwille van zijn ras, huidskleur, afstamming, afkomst of nationaliteit, wordt gestraft met straffen bepaald in artikel 2", namelijk "een gevangenisstraf van één maand tot één jaar en met een geldboete van vijftig frank tot duizend frank of met één van die straffen alleen".

Art. 2 bis, Wet tegen het Racisme, 30 juli 1981

"We spreken van 'directe discriminatie' wanneer iemand ongunstiger wordt of is behandeld dan een ander in een vergelijkbare situatie op grond van geslacht, een zogenaamd ras, huidskleur, afstamming, nationale of etnische afkomst, seksuele geaardheid, burgerlijke stand, geboorte, fortuin, leeftijd, geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap of een fysieke eigenschap; Er is sprake van 'indirecte discriminatie' wanneer een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of handelswijze personen van een bepaald geslacht, een zogenaamd ras, huidskleur, afstamming, nationale of etnische afkomst, seksuele geaardheid, burgerlijke stand, geboorte, fortuin, leeftijd, geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap of een fysieke eigenschap in vergelijking met andere personen bijzonder benadeelt, tenzij die bepaling, maatstaf of handelswijze objectief wordt gerechtvaardigd door een legitiem doel en de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn; (...)"

Decreet houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt, mei 2002

"Verschillen in de arbeidspositie van minderheden en allochtonen zijn voor een aanzienlijk deel het gevolg van een te laag opleidingsniveau en een geringe beheersing van de Nederlandse taal. Toch kan de veel hogere werkloosheid onder de minderheden hier niet volledig aan worden toegeschreven. (...) Een deel van de minderheden - de kansrijken die een behoorlijke opleiding hebben en de Nederlandse taal goed spreken - lijkt op de arbeidsmarkt aansluiting te krijgen bij de autochtone beroepsbevolking."

Rapportage Minderheden, Sociaal-Cultureel Planbureau Nederland, 1996

3. Toelichting

Ongelijkheid

Niet iedereen heeft gelijke kansen op de arbeidsmarkt. Zowel vrouwen, allochtonen, ouderen als personen met een handicap hebben gemiddeld een zwakkere arbeidsmarktpositie. Uit cijfers blijkt dat allochtonen

- een aanzienlijk grotere kans hebben op werkloosheid;
- vaker werken in kwetsbare statuten;
- minder verdienen;
- werken in minder goede werkomstandigheden;
- en in zwakkere economische sectoren.

Oorzaken van ongelijke kansen op de arbeidsmarkt

De kansen die iemand op de arbeidsmarkt heeft, zijn afhankelijk van een aantal factoren:

- Factoren zoals opleidingsniveau, ervaring, arbeidsattitudes en taalkennis, die invloed kunnen hebben op het goed uitoefenen van een functie.
- Factoren zoals huidskleur, nationale of etnische afkomst, geslacht, religie, leeftijd, seksuele geaardheid, geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, handicap: ook deze blijken een rol te spelen.

De factoren van de eerste soort kunnen we omschrijven als objectieve factoren, die iemands kansen op de arbeidsmarkt verkleinen. Dit betekent echter niet dat die achterstand hun schuld is. Vaak liggen er externe factoren aan de basis. Met betrekking tot de taalkennis is dit voor een deel het gebrekkige cursusaanbod. Met betrekking tot het opleidingsniveau kan het gaan om de kansenongelijkheid in het onderwijs. Met betrekking tot ervaring en arbeidsattitudes speelt het gebrek aan kansen om ervaring op te doen een rol. Niet alle factoren kunnen daarbij exact gemeten worden of zijn reeds voor de aanwerving bekend. Allochtone kandidaten kunnen zo minder kansen krijgen doordat men veronderstelt dat ze niet de juiste arbeidsattitudes hebben of de taal onvoldoende machtig zijn, zonder dat dit in werkelijkheid ook zo is.

De wet tegen het racisme bepaalt dat er op basis van de tweede soort factoren niet mag gediscrimineerd worden. Verschillende onderzoeken tonen aan dat dit in ons land echter wel veelvuldig gebeurt. Het gaat daarbij zowel om directe als om indirecte discriminatie.

De ongelijkheid wordt mee veroorzaakt door de aanpak van het aanwervingsproces. Een aantal voorbeelden:

- Bij de functieomschrijving worden soms eisen gesteld die niet strikt noodzakelijk zijn voor de functie (zoals b.v. een zeer goede taalkennis voor iemand die moet poetsen, zeer goede communicatieve vaardigheden voor een loodgieter). Soms schrikt ook de omvang of het taalgebruik allochtonen af.
- De keuze van de advertentiekanaalen bepaalt mee hoeveel potentiële allochtone kandidaten bereikt worden. Vaak worden b.v. geen formele kanalen gebruikt, en worden de vacatures enkel bekendgemaakt via het sociaal netwerk. Doordat allochtonen veelal een minder uitgebreid sociaal netwerk hebben, zijn zij op dit vlak benadeeld.
- Indien de kandidaatstelling per brief moet gebeuren, speelt de zwakkere taalkennis vaak in het nadeel van allochtonen. Indien correct taalgebruik minder relevant is voor de eigenlijke functie (b.v. bij uitvoerende functies), is het werken met een sollicitatieformulier neutraler.
- Selectieprocedures en IQ- en vaardigheidstesten zijn bijna nooit cultureel waardenvrij: ze benadelen vaak allochtonen. In een sollicitatiegesprek wordt vaak assertiviteit van de kandidaat verwacht, terwijl allochtonen zich vaak, als blijk van respect, enigszins terughoudend opstellen. Dit komt dan vaak over als 'onverschillig' of 'weinig communicatief'.

Oplossingen

Oplossingen voor de kansenongelijkheid op de arbeidsmarkt moeten zowel inwerken op de objectieve factoren als op de discriminaties.

Het inwerken op de objectieve factoren betekent dat reële achterstanden moeten worden weggewerkt. Dit moet gebeuren door de kansenongelijkheid in het onderwijs aan te pakken en anderzijds door te zorgen voor een voldoende aanbod van taalopleidingen, niet alleen voor nieuwkomers maar ook voor allochtonen die hier al langer verblijven.

Anderzijds moet de discriminatie bestreden worden. De expliciete, duidelijk zichtbare discriminatie kan voortaan beter aangepakt worden dankzij de recente wet tegen het racisme. Voorts wordt ook het voornemen van de Vlaamse overheid om de nationaliteitsvoorwaarde voor statutaire functies op te heffen als een belangrijke stap voorwaarts gezien. Ook het decreet over de evenredige participatie op de arbeidsmarkt is een belangrijk instrument. De overheid heeft immers een belangrijke

voorbeeldfunctie: een redelijker aantal allochtonen dat bij de overheid tewerkgesteld is, kan een belangrijk signaal zijn voor andere werkgevers en voor de gehele bevolking.

De indirecte en minder zichtbare discriminaties aanpakken is moeilijker. In het verleden bestond het beleid uit voornamelijk 'zachte' maatregelen die vooral goede wil van de verschillende verantwoordelijken veronderstelden. De Vlaamse overheid stimuleerde b.v. de opmaak van positieve actieplannen in bedrijven. Daarbij werd gestimuleerd om:

- non-discriminatieclausules in het arbeidsreglement op te nemen;
- de aanwervingsprocedures door te lichten op discriminerende elementen;
- het onthaal van migranten in de onderneming te verbeteren;
- per bedrijf een vertrouwenspersoon aan te duiden die klachten rond racisme of discriminatie behandelt;
- lessen Nederlands tijdens de werkuren actief te promoten.

Deze zachte maatregelen bleken op het terrein weinig effect te hebben. In december 2002 gingen vakbonden, werkgevers en de Vlaamse regering nieuwe engagementen aan:

- de vakbonden zullen diversiteitsconsulenten inzetten om het draagvlak te verhogen voor meer tewerkstelling van allochtonen;
- werkgevers zullen consulenten inzetten om de instroom van allochtone werknemers te bevorderen;
- de Vlaamse overheid engageert zich om een betere tewerkstelling van allochtonen te bekomen;
- de sociale partners engageren zich om op het interprofessioneel en sectoraal overleg concrete maatregelen uit te werken om een betere participatie van allochtonen op alle niveau's van de arbeidsmarkt te bekomen.

Deze afspraken zullen worden opgevolgd door een Commissie binnen de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, waarin ook de allochtone gemeenschappen vertegenwoordigd zullen zijn. Als deze zachte maatregelen niets zouden opleveren, wordt eraan gedacht om aan de werkgevers quota op te leggen, dit is dan het verplicht in dienst nemen van een bepaald aantal allochtonen.

4. Vragen en antwoorden

Klopt het dat je de Belgische nationaliteit moet hebben om bij de overheid te werken?

Neen, je hoeft niet altijd de Belgische nationaliteit te hebben om bij de overheid te kunnen werken. Voor niet-statutaire contractuele functies hoeft dit zelfs helemaal niet.

De laatste jaren is onder invloed van de Europese regelgeving de wetgeving over de tewerkstelling van vreemdelingen in "het openbaar ambt" veranderd. Onder openbaar ambt wordt begrepen: alle overheidsdiensten van de federale regering, de gemeenschaps- en gewestregeringen, de provincies, de gemeenten, de OCMW's en alle instellingen die onder deze besturen vallen. Men kan van een kandidaat-ambtenaar enkel nog de Belgische nationaliteit eisen als voorwaarde om als ambtenaar aangeworven te worden, indien het gaat om specifieke functies. Dit zijn functies die verband houden met het uitoefenen van de 'openbare macht' zoals b.v.

- bij het leger, de politie, de rijkswacht en andere gewapende functies;
- in de magistratuur, de belastingsadministratie en de diplomatie;
- de topfuncties of leidinggevende functies bij de ministeries, de overheidsinstellingen, de centrale banken en bij de overheidsdiensten in ruime zin.

Noch het niveau van de functie, noch de opdracht van de dienst zijn daarbij het belangrijkste criterium. Enkel als het eigenlijke werk van de ambtenaar de uitoefening van het openbaar gezag inhoudt, moet deze ambtenaar Belg zijn.

Een OCMW-secretaris b.v. moet Belg zijn, maar een hoofdverpleegster of leidinggevende in een OCMW-ziekenhuis moet dat niet. Een politieagent moet Belg zijn, een lesgever op de politieschool niet.

Staat positieve discriminatie van allochtonen niet gelijk met negatieve discriminatie van autochtonen?

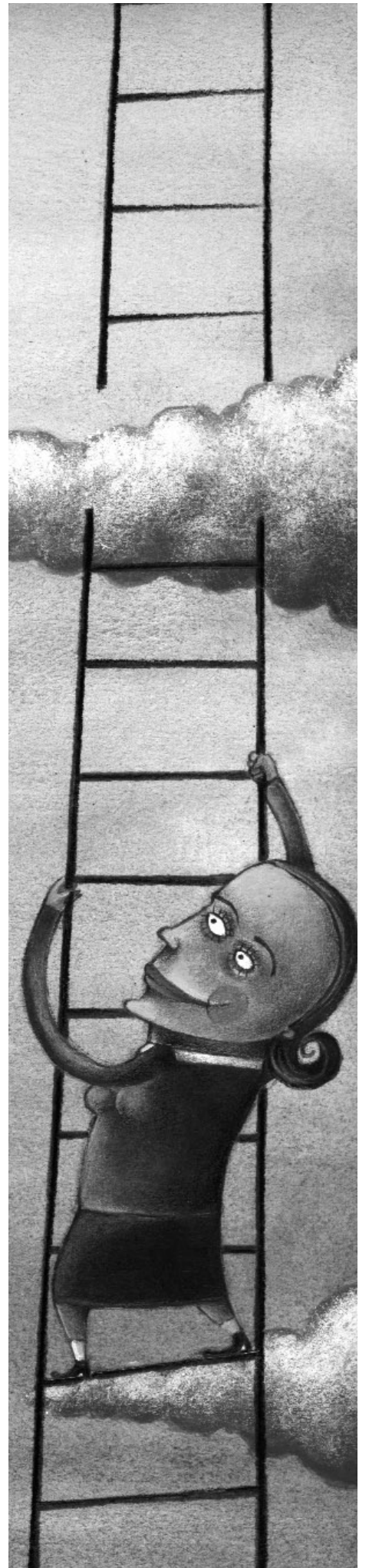
Wanneer positieve discriminatie bedoeld is om een structurele achterstand van een bepaalde doelgroep weg te werken, dan kan men dit niet gelijkstellen met discriminatie. Het is integendeel vaak een laatste middel om discriminatie tegen te gaan en meer gelijkheid op een bepaald domein te bekomen. Er bestaan al lang allerlei maatregelen die meer gelijkheid stimuleren op basis van vrijwilligheid. In de praktijk blijken deze echter onvoldoende resultaten op te leveren. Daarom gaan er nu steeds meer stemmen op om te werken met quota. De ervaringen in de Verenigde Staten met quota zijn positief en doen vermoeden dat quota ook hier kunnen werken.

5. Meer informatie

www.emancipatiezaken.be

http://www.steunpuntloopbanen.be/rapporten/R848_LOA_Cijferboek%20SO.pdf

<http://www.ilo.org/public/english/protection/migrant/papers/imp23/index.htm>

Onderwijs.

Informatiefiche 'Onderwijs'

1. Cijfers

"Zowat 16 % van de Vlaamse 2,5- en 3-jarigen zit (nog) niet in de kleuterschool. (...) Vooral kinderen met economisch niet-actieve ouders hebben een hogere kans op niet-participatie. Nu blijkt dat 54% van de vaders en 80% van de moeders van kinderen met een niet-westerse nationaliteit niet-actief zijn. Het is dus niet zozeer de nationaliteit, maar wel het economisch niet-actief zijn van deze groep dat de lagere participatie verklaart."

"Het eerste leerjaar (lager onderwijs) vormt voor veel leerlingen een struikelblok. De kans op vertraging is er tienmaal groter bij kinderen van laaggeschoolde moeders dan bij kinderen van hooggeschoolden. (...) Ook de nationaliteit heeft een significant effect op de vertraging."

De kans op doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs is betekenisvol groter voor kinderen van laaggeschoolde ouders, kinderen uit éénoudergezinnen of kinderen van Zuid-Europese of Maghreb-afkomst.

"In het secundair onderwijs neemt de sociale ongelijkheid toe. Jongeren uit lagere sociale klassen lopen meer vertraging op en komen in het BSO of TSO terecht, maar ook in het deeltijds beroepsonderwijs, het leercontract of het buitengewoon onderwijs. Kinderen van laaggeschoolde moeders hebben tienmaal zoveel kans om in het 4e jaar BSO te zitten dan kinderen van hooggeschoolden."

"Jongeren met niet-westerse nationaliteit lopen vaker vertraging op, en komen vaker in het BSO terecht (meer dan de helft komt al in het eerste leerjaar in de B-stroom terecht, en meer dan 70% in het 4e jaar BSO)."

"Tegenwoordig haalt bijna 1 op 2 Vlaamse jongeren een diploma hoger onderwijs. Bij kinderen van laaggeschoolden is dat 1 op 4 en bij migrantenkinderen 1 op 6. Bij kinderen van hooggeschoolden behaalt 4 op 5 een diploma hoger onderwijs."

Cijferboek Sociale Ongelijkheid in het Vlaamse Onderwijs, Steunpunt LOA, okt. 2003, http://www.steunpuntloopbanen.be/rapporten/R848_LOA_Cijferboek%20SO.pdf

"45% van de klachten over onderwijs die het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding ontvangt, hebben te maken met het recht of de plicht op inschrijving."

Jaarverslag, Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding, 2001. (Ook uit het jaarverslag van 2002 blijkt dat dit aandeel constant blijft)

Uit onderzoek van het HIVA blijkt dat:

- ouders van kinderen in het kleuteronderwijs in het schooljaar 1998-1999 gemiddeld 197,67 EUR (7974 BEF) per jaar betaalden;
- in het lager onderwijs de gemiddelde schoolkost 350,97 EUR (14.158 BEF) per jaar bedroeg;
- in vergelijking met tien jaar geleden de studiekost in reële termen (inflatie eruit gefilterd) 68% hoger ligt;
- in het secundair onderwijs de studiekost in het schooljaar 1999-2000 gemiddeld 846,85 EUR (34.162 BEF) bedroeg, met een variatie van 122,93 EUR tot 3698 EUR (4959 BEF tot 149.177 BEF).

Dit alles staat lijnrecht tegenover de wetgeving. In art. 24 van de Belgische Grondwet staat onder meer dat de toegang tot het leerplichtonderwijs kosteloos moet zijn.

Werkgroep kansenongelijkheid in het onderwijs, Ides Nicaise, HIVA uit Verslag 'Studiedag Implementatie van het IVRK in België', Kinderrechtencoalitie Vlaanderen, juni 2002.

50% van de leerkrachten ziet op zijn school racisme, ruim 20% zegt ronduit dat racisme een probleem is en 25% merkt een beetje racisme op.

Enquête Klasse voor Ouders, jan. 2003

"In totaal leven 1,4 miljoen Belgen of 18% van de huishoudens in een min of meer precare, financiële toestand."

"Meer dan 1 Belg op 50 moet rondkomen met het wettelijk minimum."

Klasse voor Leerkrachten, 1997

"Ongeveer één kind op dertig wordt in een (kans)arm gezin geboren".

Klasse voor Leerkrachten, 1999

2. Bepalingen en vaststellingen

"Een ieder heeft recht op onderwijs; het onderwijs zal kosteloos zijn, althans wat het lager en beginonderwijs betreft. Het lager onderwijs zal verplicht zijn. Ambachtsonderwijs en beroepsopleiding zullen algemeen beschikbaar worden gesteld. Hoger onderwijs zal gelijkelijk openstaan voor een ieder, die daartoe de begaafdheid bezit. (...) Aan de ouders komt in de eerste plaats het recht toe om de soort van opvoeding en onderwijs te kiezen, welke aan hun kinderen zal worden gegeven."

Art. 26, Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens

"De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe:

- primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;
- de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsopleiding, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;
- met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor een ieder naar gelang zijn capaciteiten;
- informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;
- maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen. (...)"

Art. 28, Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

"Kinderen uit allochtone en kansarme autochtone gezinnen lopen meer dan andere kinderen het risico om geconfronteerd te worden met schoolproblemen zoals leerachterstand, zittenblijven en schooluitval. Ze starten vaak niet met hetzelfde sociaal en cultureel kapitaal waarmee andere kinderen hun schoolloopbaan beginnen en hebben het dan ook moeilijker om te beantwoorden aan de verwachtingen die de school hen stelt. Precies omdat ze niet ten volle aan de schoolse verwachtingen voldoen, bestaat de kans dat hun mogelijkheden door de school niet voldoende (h)erkend worden."

Citaat uit de memorie van toelichting bij het Gelijke Onderwijskansendecreet, juni 2002.

Elk kind heeft vanaf het schooljaar 2003-2004 een recht op inschrijving in de school, gekozen door de ouders. (...)

De inschrijving gebeurt nadat de ouders ingestemd hebben met het pedagogisch project en het schoolreglement van de school.

De inrichtende macht kan een inschrijving weigeren als:

- de leerling niet voldoet aan de inschrijvingsvoorwaarden (vooropleiding);
- de bijkomende inschrijving omwille van materiële omstandigheden de veiligheid van de leerlingen in het gedrang brengt;
- de leerling het vorige of daaraan voorafgaande schooljaar definitief werd uitgesloten in de betrokken school;
- de vooropgestelde verhouding tussen leerlingen met een thuistaal Nederlands/niet-Nederlands in de school en het werkingsgebied in het gedrang komt.

Deze laatste reden kan evenwel enkel aangegrepen worden voor doorverwijzing indien de school kan aantonen dat ze voldoende inspanningen levert inzake taalvaardigheidsonderwijs, nascholingsbeleid, ouderwerking met ouders van leerlingen waarvan de thuistaal niet Nederlands is, en indien de relatieve aanwezigheid in de school tenminste 20% bedraagt en 10% hoger ligt dan de relatieve aanwezigheid in het werkingsgebied.

Decreet Betreffende Gelijke Onderwijskansen, 28 juni, 2002.

"De belangrijkste determinant van sociale ongelijkheid in het onderwijs is de socio-professionele status van vader en moeder."

"Migrantenkinderen worden in het basisonderwijs meer gehinderd door de socio-professionele status van hun ouders, dan door hun taal of nationaliteit. Deze bevinding spreekt de vaak gehoorde stelling tegen, dat doorverwijzingen naar het buitengewoon lager onderwijs al te vaak veroorzaakt worden door loutere taalachterstand."

De vijf huidige criteria van het GOK-decreet (Gelijke Onderwijskansen) om de doelgroepkinderen af te bakenen zijn: het onderwijsniveau van de moeder, economische inactiviteit van beide ouders, trekkende bevolking, thuisloosheid van de leerling en (enkel in combinatie met andere criteria) de thuistaal van de leerling. De cijfers bevestigen dat de huidige criteria goed gekozen zijn: het onderwijsniveau van de moeder is een zeer sterke voorspeller van de onderwijskansen van kinderen. Hetzelfde geldt voor de economische inactiviteit van beide ouders. Het feit dat de thuistaal alleen in combinatie met andere achterstellingscriteria gehanteerd wordt, blijkt eveneens een juiste optie te zijn. (...) De onderzoekers vinden het wenselijk ook rekening te houden met de gezinssituatie van leerlingen (eventueel ook als additioneel criterium, zoals de thuistaal). Kinderen uit eenoudergezinnen lopen haast over de ganse lijn hogere risico's dan andere jongeren.

Cijferboek Sociale Ongelijkheid in het Vlaamse Onderwijs, Steunpunt LOA, okt. 2003.

3. Toelichting

Slachtoffers van kansenongelijkheid

Wie heeft ongelijke onderwijskansen? Uit onderzoek blijkt dat volgende kinderen statistisch minder kansen hebben in het onderwijs:

- kinderen van ouders met een laag onderwijsniveau;
- kinderen van ouders met een vervangingsinkomen;
- kinderen van ouders die behoren tot een rondtrekkende bevolking;
- kinderen die tijdelijk of permanent buiten het eigen gezin worden opgenomen;
- kinderen van moeders die geen diploma secundair onderwijs hebben;
- kinderen uit een gezin waar Nederlands niet de gebruikelijke spreektaal is;
- kinderen uit éénoudergezinnen.

Zowel nieuwkomers, asielzoekers, allochtonen, kinderen zonder wettig verblijf, kinderen van woonwagenbewoners, kinderen uit éénoudergezinnen, en kinderen uit de lagere sociale klasse voldoen vaak aan bovenstaande criteria. Met al deze kenmerken, behalve met het laatste, wordt ook rekening gehouden in het GOK-decreet. We kunnen de gehele groep omschrijven als kansarmen.

Aard van de kansenongelijkheid in het onderwijs

De ongelijkheid in kansen situeert zich op alle niveau's in het onderwijssysteem en werkt op verschillende manieren. De bovenvermelde categorieën hebben o.a. meer kans om:

- later in te stromen in het kleuteronderwijs;
- vertraging op te lopen in het lager onderwijs;
- doorgewezen te worden naar het buitengewoon lager onderwijs;
- in het secundair terecht te komen in of doorgewezen te worden naar het BSO, TSO, deeltijds beroepsonderwijs, leercontract of buitengewoon onderwijs;
- niet door te stromen naar het hoger onderwijs;
- geen diploma hoger onderwijs te behalen.

Oorzaken van kansenongelijkheid in het onderwijs

De kansenongelijkheid in het onderwijs is een zeer complex fenomeen waarbij zeer veel verschillende oorzaken tegelijkertijd werkzaam zijn. Enerzijds zijn er oorzaken die voortvloeien uit de thuissituatie van kinderen, anderzijds is ook discriminatie een factor van belang.

Over het algemeen wordt ervan uitgegaan dat de situatie van kinderen uit kansarme gezinnen aan de basis ligt van een bepaalde kloof tussen de thuiscultuur en de schoolcultuur.

De thuissituatie wordt vaak gekenmerkt door moeilijke materiële en familiale omstandigheden, door culturele armoede en door een ander taalgebruik.

- Het geldgebrek kan o.a. zorgen voor schulden, ouderwetse of ongewassen kledij, gebrekkige medische verzorging, gebrekkige voeding en hygiëne, en slechte huisvesting.
- De andere thuiscultuur (etnisch of sociaal-economisch) maakt dat er thuis vaak andere omgangsvormen, een andere leefstijl, andere opvoedingsgewoonten en een andere taal heersen. Vaak zijn de ouders zelf laaggeschoold en soms nemen ze een eerder negatieve of onverschillige houding aan t.o.v. de school en helpen ze hun kinderen minder met huiswerk.

Deze kenmerken kunnen er op school toe leiden dat de leerlingen uit kansarme gezinnen:

- hun schoolrekeningen niet tijdig kunnen betalen waardoor ze niet altijd mee op uitstap kunnen of niet in orde zijn met het materiaal of de boeken die ze nodig hebben;
- onverzorgd of ouderwets gekleed zijn;
- huiswerk niet tijdig maken of lessen onvoldoende leren omwille van een gebrek aan een goede studeerruimte thuis;
- een dialect of een minder genuanceerde en directe taal hanteren met minder woordenschat en minder abstractie;
- een minder goede leerhouding aannemen (minder zelfstandig werken, moeilijker concentreren en plannen) waardoor ze ook minder goed presteren;
- gepest worden omdat ze er niet echt bijhoren;
- een etiket opgeplakt krijgen door de medeleerlingen en de leerkracht (stigmatisering);
- gediscrimineerd worden door medeleerlingen en/of leerkracht en/of de school;
- gedragsproblemen vertonen doordat ze merken dat ze er niet bijhoren, doordat ze gepest of gediscrimineerd worden (lagere motivatie, teruggetrokken of agressief, impulsief, negatief zelfbeeld, ...).

Leerkrachten komen meestal uit de middenklasse en hun cultuur, taal, attitudes, normen en waarden zijn dus verschillend van die van de lagere sociale klassen. De onbekendheid met de problematiek zorgt vaak voor onzekerheid en terughoudendheid in het omgaan met mensen van lagere sociale klassen. De communicatie tussen ouders van kansarme leerlingen en de school verloopt hierdoor vaak moeilijk.

De onzekerheid en onbekendheid met de andere cultuur (etnisch of sociaal-economisch) kan ook leiden tot vooroordelen bij de leerkracht en tot etikettering. Doordat de verwachtingen van de leerkracht t.o.v. kinderen lager liggen, gaan ook de prestaties van de leerlingen na verloop van tijd lager liggen.

Leerkrachten die de problematiek wel willen aanpakken, weten vaak niet hoe of hebben onvoldoende tijd om zich er op toe te leggen.

Al deze mechanismen maken dat kansarmen minder kansen hebben in het onderwijs, wat zich onder meer uit in meer schoolvertraging, uitval, doorverwijzing naar buitengewoon onderwijs of (deeltijds) beroepsonderwijs en een lagere instroom in het hoger onderwijs.

Discriminatie in het onderwijs kan plaatsvinden bij inschrijving of in de dagelijkse omgang met de leerlingen en de ouders op de school. In principe mag iedere ouder zijn kinderen inschrijven in de school naar keuze. In het verleden weigerden scholen echter vaak leerlingen omwille van o.a. nationaliteit, afkomst, huidskleur of godsdienst. Soms gebeurde dit vanuit de overweging dat er al 'voldoende' allochtonen in de school waren of om de school 'wit' te houden (vaak ook uit angst voor de reacties van autochtone ouders).

Gevolgen van kansenongelijkheid in het onderwijs

De kansenongelijkheid leidt uiteindelijk tot een zwakkere arbeidsmarktpositie voor de betrokkenen, reeds bij het begin van hun carrière (zie ook informatiefiche 'Arbeid'). Deze zwakkere beginpositie maakt dat ze meer kans hebben om werkloos te zijn, vaker deeltijds werken, in slechtere statuten en minder goede arbeidsomstandigheden werken, voor gemiddeld lagere lonen in zwakkere en kwetsbare economische sectoren. De zwakke arbeidsmarktpositie maakt dat velen in hun sociaal-economische achterstelling bevestigd worden en dat ze de (kans)armoede op hun beurt zullen doorgeven aan hun kinderen.

Oplossingen

Er kan best aan oplossingen gewerkt worden op verschillende niveau's: in de klas, op school en op beleidsniveau.

In de klas moet de leerkracht er o.a. naar streven om:

- een vertrouwensrelatie uit te bouwen met elke leerling (leerlingen aanvaarden zoals ze zijn, open staan voor gevoelens, open staan voor andere culturen, ...);
- begrip op te brengen voor het andere cultuurpatroon;
- bij de leerlingen te werken aan begrip en respect voor andere culturen;
- kansarmen in bescherming te nemen wanneer nodig (bij pestgedrag, discriminatie);
- ook 'moeilijke leerlingen' genegenheid, aanmoedigingen, structuur, respect en begrip te bieden.

Op schoolniveau dienen directie en leerkrachten:

- genoeg openheid te tonen voor kansarme kinderen en hun ouders (zich informeren over de problematiek, samenwerken met deskundigen en organisaties);
- contacten en communicatie tussen kansarme gezinnen en de school te stimuleren;
- aangepast te communiceren (mondeling, met respect, duidelijk, niet enkel naar aanleiding van problemen, met een lage drempel, zelf op bezoek gaan, ...);
- te werken aan een gedragscode met betrekking tot schoolkosten (beperken van onnodige onkosten, voorzien van gespreide betalingsmogelijkheden, zorgen voor afspraken bij tractaties in de klas, discreet bij ouders met financiële problemen...);
- de problematiek op te nemen in het pedagogisch project;
- samen te werken met gespecialiseerde, externe diensten en organisaties;
- gebruik te maken van de beleidsinstrumenten die hiervoor voorzien zijn (onthaalonderwijs, lokale overlegplatforms, ondersteuningsaanbod, zorgbeleid, ...).

De overheid nam in het verleden reeds een heel aantal initiatieven om het onderwijs te democratiseren zoals de verlenging van de leerplicht en het verplicht maken van het kleuteronderwijs, het oprichten van PMS (nu CLB)-centra, het ter beschikking stellen van studiebeurzen, enz. Via het Decreet betreffende Gelijke Onderwijskansen van juni 2002 werd een heel aantal nieuwe instrumenten voorzien om de problematiek beter aan te pakken.

Het Gelijke Kansendecreet voorziet in volgende maatregelen:

- Een recht op inschrijving maakt het voor de school moeilijker om leerlingen zomaar te weigeren of door te sturen. Een oververtegenwoordiging van allochtonen (met andere thuistaal dan het Nederlands) in de school, in vergelijking met de aanwezigheid van allochtonen in het vestigingsgebied van de school, blijft onder bepaalde voorwaarden wel een legitieme reden om leerlingen te weigeren of door te sturen.
- Per gemeente worden lokale overlegplatforms ingesteld waarin alle betrokkenen bij de gelijke kansenproblematiek in het onderwijs vertegenwoordigd zijn (directies, inrichtende machten, ouders, leerlingen, allochtonen, schoolopbouwswerk, armen, leerkrachten, integratiesector, onthaalbureau, lokale verenigingen). Deze platforms laten toe dat er op een gestructureerde en participatieve wijze gewerkt wordt aan een gelijke kansenbeleid per school.
- Er wordt een geïntegreerd ondersteuningsaanbod voorzien voor leerlingen die voldoen aan één of meerdere van de gelijke kansenindicatoren. Deze indicatoren verschillen voor lager en secundair onderwijs. In het lager onderwijs houden ze

rekening met het inkomen, de gezinssituatie, of men tot de rondtrekkende bevolking behoort, het diploma van de moeder en de thuistaal. Scholen die een groot aantal van deze leerlingen hebben, krijgen extra middelen die ze moeten investeren in:

- preventie of remediëring van ontwikkelings- en leerachterstand;
 - taalvaardigheidsonderwijs;
 - intercultureel onderwijs;
 - doorstroming en oriëntering;
 - socio-economische ontwikkeling;
 - leerlingen- en ouderparticipatie.
- Er worden aanvullende lestijden voorzien voor het voeren van een zorgbeleid (preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerachterstanden, begeleiding inzake socio-economische problemen, gericht differentiëren in het curriculum,...)
- Er komen extra middelen voor kunstprojecten voor kansarme en allochtone minderjarigen.

Andere oplossingen die aangedragen worden door experts of onderzoekers omvatten o.a.:

- voorschoolse stimuleringsprojecten voor kansarmen;
- échte kosteloosheid van onderwijs (dit zou volgens berekeningen van het HIVA voor het Vlaamse lager onderwijs alleen tussen de 120 en de 150 miljoen EUR extra kosten per jaar);
- meer aandacht voor de problematiek in de lerarenopleiding;
- het heropwaarderen van Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur waardoor allochtone leerlingen de mogelijkheid krijgen om een eigen culturele identiteit op te bouwen;
- het heropwaarderen van het schoolopbouwwerk;
- aangepaste oplossingen voorzien voor nieuwkomers, asielzoekers, mensen zonder papieren.

4. Vragen en antwoorden

Volgen kinderen van asielzoekers ook onderwijs in België?

Kinderen van asielzoekers tussen 6 en 18 jaar hebben recht op onderwijs en zijn onderworpen aan de leerplicht. Ze worden ingeschreven in gewone scholen, maar krijgen wel onthaalonderwijs dat naar taal en voorkennis is afgestemd op hun behoeften. De instroommomenten zijn echter beperkt en vaak is er buiten de grote steden te weinig aanbod van onthaalonderwijs.

Kunnen kinderen van mensen zonder papieren in een school ingeschreven worden?

Ja, ook kinderen 'die hier onwettig verblijven' hebben recht op onderwijs. Dit recht wordt in de praktijk echter nog niet door alle scholen nageleefd. Vaak kunnen de ouders van deze kinderen hun kinderen echter niet naar school laten gaan wegens hun moeilijke financiële en materiële situatie.

Kunnen concentratiescholen niet beter vermeden worden?

Concentratiescholen ontstaan in eerste instantie omdat er ook 'concentratiewijken' zijn. Dit zijn wijken waarin allochtonen zeer sterk vertegenwoordigd zijn. Allochtone ouders kiezen voor hun kinderen vaak scholen die makkelijk bereikbaar zijn. Het is niet omdat er een groot aandeel allochtonen in een school is, dat de kwaliteit van het onderwijs daardoor slechter zou zijn. Integendeel, deze situatie kan net extra kansen bieden voor het aanbieden van een multiculturele opvoeding. Wel zijn er soms extra inspanningen nodig en die moeten voldoende ondersteund worden door de overheid.

5. Meer informatie

Decreet Gelijke Onderwijskansen,

http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/bundel/pdf/decreet_gelijkeonderwijskansen.pdf

Cijferboek Sociale Ongelijkheid, Steunpunt LOA, okt. 2003,

http://www.steunpuntloopbanen.be/rapporten/R848_LOA_Cijferboek%20SO.pdf

http://www.ond.vlaanderen.be/gelijke_onderwijskansen/

Artikel over kansarmoede in het tijdschrift Klasse, <http://www.klasse.be/archieven/archieven.taf?actie=detail&nr=3956>

Burgerschap.

Informatiefiche 'Burgerschap'

1. Cijfers

- 8,9% of 719.676 van de meerderjarige inwoners van België heeft de Belgische nationaliteit niet.
 - 6,1% (496.036 inw.) heeft de nationaliteit van een EU-land.
 - 2,8% (223.638 inw.) zijn niet-EU-onderdaan.
 - 0,95% (76.604 inw.) heeft de Marokkaanse nationaliteit
 - 0,52% (42.225 inw.) heeft de Turkse nationaliteit
 - 1,33% (104.809 inw.) zijn andere niet-EU-onderdanen (bron: NIS)
-
- Parlementsverkiezingen 2003: 720.000 meerderjarigen konden niet kiezen.
 - Gemeenteraadsverkiezingen van 2006:
 - 500.000 EU-burgers mogen stemmen als ze zich inschrijven
 - 220.000 meerderjarigen die geen EU-burger zijn, zullen niet kunnen stemmen.

2. Bepalingen en vaststellingen

"Een ieder heeft het recht om deel te nemen aan het bestuur van zijn land (...) De wil van het volk zal de grondslag zijn van het gezag van de Regering (...)"

Art. 21 van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens

"Elke burger heeft het recht (...) om te stemmen en gekozen te worden door middel van betrouwbare periodieke verkiezingen"

"Iedere Staat die partij is bij dit Verdrag verbindt zich de in dit Verdrag erkende rechten te eerbiedigen en deze aan een ieder die binnen zijn grondgebied verblijft en aan zijn rechtsmacht is onderworpen te verzekeren (...)"

Art. 2 en 25 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten

"Alle Belgen zijn gelijk voor de wet"

De Belgische Grondwet

"Alle inwoners van Nederland zijn gelijk voor de wet"

De Nederlandse Grondwet

"De verdragspartijen waarborgen eerbied voor de culturele identiteit van arbeidsmigranten en hun gezinsleden en mogen hen er niet van weerhouden de culturele banden met hun Staat van herkomst te onderhouden".

Art. 31 van de Internationale Conventie ter Bescherming van de Rechten van Alle Arbeidsmigranten en hun Gezinsleden (van kracht sinds 1 juli 2003)

"Een ieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst (...)"

Art. 18 van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens

Uit recent onderzoek (...) vermoeden we dat een meerderheid van de Vlaamse bevolking op dit moment waarschijnlijk niet te vinden is voor het toekennen van gemeentelijk stemrecht aan migranten. (...) (...) tussen 36 en 63 procent tegenstanders.

J. Billiet, M. Swyngedouw en D. Jacobs in De Standaard

"De commerciële peiling (oktober 2003) (...) volgens dewelke 80% van de Vlamingen tegen het gemeentelijk stemrecht zou zijn, voldoet niet aan de vereisten van wetenschappelijk verantwoord opinie-onderzoek."

D. Jacobs, <http://users.skynet.be/sky60553/index.html>

Uit onderzoek naar deelname van vreemdelingen aan de verkiezingen in Nederland blijkt dat de opkomst voor de stemming toeneemt met de jaren: bij de Marokkaanse allochtonen in Amsterdam van 28% (1986) naar 49% (1994)

Bron: D. Jacobs, <http://users.skynet.be/sky60553/nieuwkom.pdf>

Momenteel heeft in België (in grote lijnen) stemrecht, en stemplicht, elke persoon met de Belgische nationaliteit die meerderjarig is en zijn/haar burgerrechten niet is kwijtgespeeld. Meerderjarige niet-Belgen uit EU landen die in ons land wonen, kunnen onder gelijkaardige voorwaarden gemeentelijk stemrecht krijgen als ze zich hiertoe laten registreren.

Een vreemdeling die een aantal jaren in België woont, kan de Belgische nationaliteit verwerven. Hiervoor bestaan een reeks mogelijkheden, met elk een aantal specifieke voorwaarden. Dit is verschillend naargelang men al dan niet met een Belg gehuwd is, naargelang men als minderjarige of als meerderjarige in ons land gekomen is, enz. Kinderen van niet-Belgische ouders die in België geboren worden, hebben niet automatisch de Belgische nationaliteit. De regels voor het verwerven van de nationaliteit zijn onmogelijk correct in enkele lijnen bevattelijk weer te geven.

Vanaf 1 april 2004 is de inburgering voor anderstalige nieuwkomers verplicht. Deze omvat: lessen Nederlands, maatschappelijke oriëntatie en trajectbegeleiding. Volgens het inburgeringsdecreet kunnen onwilligen voor de rechtbank gedaagd worden waar hen een boete kan worden opgelegd. Tegen 1 april 2004 moet het aanbod van inburgeringstrajecten afdoende zijn. Of dit laatste het geval zal zijn, wordt door een aantal minderhedenorganisaties, die tevens kritiek hebben op de kwaliteit van de inburgering, betwijfeld.

3. Toelichting

Stemrecht als een mensenrecht

Uit de mensenrechtencitaten hierboven kan men niet zomaar afleiden dat personen die in een land verblijven zonder de nationaliteit te hebben van dat land, moeten stemrecht hebben in dat land. Centraal staat daarbij hoe men het begrip 'burger' invult. De huidige interpretatie dat burger is hij/zij die de nationaliteit van het land bezit, wordt steeds meer betwist en als tegenstrijdig beschouwd met de geest van de wetten en met de geest van het begrip 'burgerschap'. De definities van 'burger' en burgerschap, die doorheen de geschiedenis voortdurend aan de maatschappelijke realiteit aangepast werden, lijken aan een heroverweging toe.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de Europese Commissie voor de Rechten van de mens hebben zich nog nooit uitgesproken over de vraag of het kiesrecht beperkt mag blijven tot de eigen onderdanen van het land.

'Eerst kregen alleen de rijken stemrecht, daarna alle mannen, toen de vrouwen, daarna ook de jongeren en nu zijn de migranten aan de beurt'

Reginald Moreels, De Standaard, 7/05/1997

De Raad van Europa, de Conferentie van Europese Ministers en het Europees Parlement bevelen aan om geleidelijk stemrecht in te voeren voor migranten die al een aantal jaren in het land verblijven.

Krachtens het Verdrag van Maastricht (1992) moeten inwoners van de Europese Unie gemeentelijk stemrecht hebben. Bij de uitbreiding van de Europese Unie zal deze groep dus groter worden.

Als men stemrecht voor inwoners die de nationaliteit niet hebben als een mensenrecht beschouwt, wil dit tegelijkertijd zeggen dat men dit niet moet 'verdienen'. Het kenmerk van mensenrechten is juist dat ze onvoorwaardelijk worden toegekend. Slechts in welomschreven gevallen kan men sommige mensenrechten verliezen, zoals het recht op vrijheid van verplaatsing tijdens een gevangenisstraf omwille van een ernstig misdrijf.

Weerstand tegen stemrecht

Sommige mensen willen voorwaarden stellen voor het verlenen van stemrecht voor inwoners die de nationaliteit niet hebben:

- deze personen moeten zich eerst integreren
- ze moeten voldoende onze taal spreken
- ze mogen er geen ander, radicaal geloof op na houden
- ze mogen niet al te verschillende normen en waarden hebben
- ze moeten deelnemen aan het maatschappelijk leven
- ze moeten een aantal elementaire principes onderschrijven die eigen zijn aan onze maatschappij
- ze moeten de scheiding tussen kerk en staat aanvaarden, en de gelijkheid tussen man en vrouw

‘Het is overbodig om bepaalde waarden expliciet op te leggen. Beginselen als de vrijheid van meningsuiting en de gelijkheid tussen man en vrouw worden immers gewaarborgd door de Belgische wet.’

Ahmed Azzuz, De Morgen, 22/11/2001

‘Het is juist door ‘de migranten’ verder van het politiek toneel te houden dat men apartheid, fundamentalisme en rellen in de hand werkt’

Tarik Fraihi, 27/09/1997

Andere mensen zijn principieel, en willen het stemrecht voorbehouden aan degenen die de Belgische nationaliteit hebben. Nog anderen zouden stemrecht verlenen aan inwoners die de nationaliteit niet hebben indien dat meer veralgemeend gebeurt, ook in de herkomstlanden.

Argumenten voor stemrecht

‘Je kunt het politici nu eenmaal niet kwalijk nemen dat ze graag hun zetel behouden. Ze willen wel eens rekening houden met wie hun die zetel kan afpakken, met de stemgerechtigde burger, maar wie, bij gebrek aan stemrecht, hun die zetel niet kan afpakken, kan de pot op. (...)’

Geert van Istendael, De Morgen, 20/03/1997

Redenen om stemrecht te geven aan inwoners die de nationaliteit niet hebben:

- Stemrecht zorgt ervoor dat zij betrokken zijn bij de beslissingen die ook hen betreffen.
- Stemrecht effent de weg naar gelijke kansen. Het politieke beleid in een land bepaalt de verdeling van middelen en kansen op tal van maatschappelijke domeinen. Zolang vreemdelingen qua stem niet belangrijk zijn voor beleidsmakers, zijn hun problemen dat ook niet.
- Hun maatschappelijke positie zal op lange termijn verbeteren.
- Stemrecht verhoogt de betrokkenheid en interesse van vreemdelingen, zo blijkt in andere Europese landen. Aanvankelijk ligt bijvoorbeeld het opkomstpercentage van vreemdelingen bij de verkiezingen lager dan het gemiddelde. In de loop der jaren stijgt dit echter steeds verder.
- Stemrecht opent de weg naar actieve politieke participatie, waarbij deze allochtonen zich ook kandidaat kunnen stellen voor de verkiezingen. Al willen niet alle politieke partijen die het stemrecht steunen, ook deze mogelijkheid openen.
- Door het toekennen van stemrecht geeft de overheid aan zijn autochtone burgers een positief signaal, en draagt zo bij tot een klimaat dat discriminatie tegengaat. Het geeft te kennen dat vreemdelingen die hier al geruime tijd wonen, werken en belasting betalen, volwaardige leden van onze gemeenschap zijn. Naar deze vreemdelingen toe is het een signaal van aanvaarding, dat de bereidheid tot integratie bevordert.

Algemeen stemrecht?

- Indien enkel (gemeentelijk) stemrecht wordt gegeven, blijven er verschillen in rechten met Belgen: werken in een openbaar ambt of het leger blijven uitgesloten, en er zijn verschillen betreffende verblijfsreglementering, reizen en visumplicht.
- Stemrecht op gemeentelijk niveau is geen oplossing voor het betrekken van deze vreemdelingen bij beslissingen op domeinen zoals tewerkstelling, onderwijs en huisvesting. Deze beslissingen, die hen sterk aanbelangen, worden immers op een hoger niveau genomen.

Nationaliteitsverwerving als oplossing?

Redenen die aangehaald worden om de toekenning van de nationaliteit niet als de oplossing te zien:

- Principiële redenen: iemand die gedurende langere tijd legaal op het grondgebied verblijft, moet automatisch het stemrecht krijgen.
- Praktische redenen: in de praktijk is Belg worden helemaal niet eenvoudig of snel.
- Emotionele redenen: voor een bepaald gedeelte onder de vreemdelingen heeft hun nationaliteit een belangrijke culturele betekenis waardoor ze deze niet willen inruilen.

4. Vragen en antwoorden

Gaan de politieke partijen die het stemrecht willen invoeren, geen stemmen verliezen?

Vele politieke partijen hebben schrik om stemmen te verliezen van kiezers die het stemrecht voor vreemdelingen niet willen. Wetenschappelijk onderzoek (ISPO-KUL) nuanceert die stelling; er blijkt geen duidelijke meerderheid voor of tegen. Een opiniepeiling (zoals die van GVA en Belang van Limburg van 25/10/03) die de stelling bevestigt en die in de media ruim geciteerd werd, werd door verscheidene wetenschappers als onwetenschappelijk en weinig betrouwbaar beoordeeld.

Gaan extreemrechtse partijen geen forse winst boeken als gevolg van de invoering van stemrecht?

De ervaringen in een heleboel andere landen waar een vorm van lokaal stemrecht voor vreemdelingen werd ingevoerd (zoals Nederland, Ierland, Zweden, Denemarken, Noorwegen, Spanje, Portugal...), bevestigen dit helemaal niet.

Is Belg worden simpel en snel?

Door de zogenaamde Snel Belg-wet (mei 2000) werden een aantal procedures om Belg te worden, versoepeld. Toch blijkt er in de uitvoering van die wet nog van alles mis te lopen waardoor het Belg worden snel (gemiddeld 9 maanden) noch makkelijk verloopt. De gemeenten die een belangrijke taak hebben in de aanvraagprocedures, zijn soms niet klaar voor hun taak, geven vaak foute of onvolledige informatie, heffen onterecht nog taksen, vragen onnodig documenten op en laten vaak na een bewijs van indiening af te leveren. De parketten en de dienst Veiligheid van de staat, die advies moeten verlenen over de aanvragen, werken te traag, advisereren soms negatief omwille van futiele feiten of testen nog steeds de integratiewil al vereist de wet dit niet meer.

Bij een naturalisatieprocedure, één van de manieren om Belg te worden, beslist het parlement, en hoeft daarbij geen reden op te geven voor een weigering. De nationaliteit toekennen is in dit geval een gunst, geen recht.

“Wat baten promotiecampagnes als ‘Word Belg’ wanneer de gerechtelijke diensten niet kunnen volgen?”
Nahima Lanjri, De Morgen, 13/09/1997.

Is Belg worden niet eenvoudiger om ineens alle politieke rechten te verwerven dan het toekennen van gemeentelijk stemrecht?

Bij het gemeentelijk stemrecht gaat het om meebeslissen op lokaal niveau omdat men er woont, werkt, en belastingen betaalt. Daarom mogen EU-burgers op gemeentelijk vlak ook meestemmen. Waarom er dan een onderscheid gemaakt wordt tussen EU-burgers en niet-EU-burgers is vreemd: een Griek die hier 2 jaar verblijft, mag Griek blijven en meestemmen, een Hongaar of Turk die hier al 15 jaar verblijft, moet eerst Belg worden.

De nationaliteit verwerven is iets anders. Voor sommige allochtonen (vooral diegenen van de eerste generatie) hangt de nationaliteit sterk emotioneel samen met hun culturele identiteit, die zij niet willen opgeven. Om die reden willen zij geen Belg worden.

Bestaat er geen gevaar dat migranten louter etnische of religieuze partijen gaan oprichten die integratie eerder belemmeren dan bevorderen?

Ervaringen uit landen waar het stemrecht voor allochtonen werd ingevoerd, leren ons dat, als er al etnische partijen werden opgericht, deze weinig of geen succes hadden. Bovendien gaan allochtonen ook niet betekenisvol anders stemmen dan de rest van het kiespubliek. Over het algemeen blijkt dat de nieuwe kiezers, net als alle andere kiezers, voor een stuk stemmen naargelang hun maatschappelijke positie. Gezien zij vaak een lagere sociaal-economische positie hebben, gaat de voorkeur uit naar partijen die oog hebben voor die belangen (sociaal-democratische of economisch linkse partijen). Na verloop van tijd blijkt een verbreding naar andere partijen en verkleinen dus de verschillen met het overige kiespubliek.

Is het waar dat allochtonen geen Nederlands willen leren, en dat ze slecht Nederlands spreken?

Vele allochtonen groeiden hier op en volgden hier onderwijs. Zij spreken vaak wel goed Nederlands. Op diverse plaatsen in Vlaanderen zijn er wachtlijsten voor taallessen Nederlands voor allochtonen. Ook niet alle Belgen die in Vlaanderen wonen spreken goed verstaanbaar Nederlands.

Is het waar dat allochtonen niet deelnemen aan het maatschappelijk leven of er niet in geïnteresseerd zijn?

Allochtonen blijken inderdaad minder betrokken bij het sociaal-cultureel leven. Maar uit onderzoek blijkt dat dit geldt voor alle groepen met weinig macht en status, een lager onderwijsniveau of een lager inkomen. Bijkomend kunnen we ons afvragen of al onze verenigingen en organisaties ook echt open staan voor allochtonen? Er blijken nogal wat drempels te zijn die participatie verhinderen of ontmoedigen, al gebeurt dit daarom niet steeds bewust.

Is het waar dat allochtonen meer werkloos zijn, en op de arbeidsmarkt meer terecht komen in slechter betaalde jobs of jobs met een lage status?

Het is waar. Op zich ligt de verklaring voor de hogere werkloosheid bij allochtonen voor een deel in het lagere onderwijsniveau dat ze bereiken, en in discriminaties op de arbeidsmarkt. Het lagere onderwijsniveau wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door kansenongelijkheid in het onderwijs (zie fiche onderwijs). De discriminatie van allochtonen op de arbeidsmarkt neemt verschillende vormen aan (zie fiche arbeid).

Is het waar dat allochtonen niet geïnteresseerd zijn in politiek?

Allochtonen nemen deel aan allerlei adviesraden en sociaal-economische organen. Als er inderdaad minder interesse is in de Belgische politiek op zich, is dit wellicht deels te verklaren door het feit dat ze er toch geen zeg over hebben. Ook heel wat Belgen hebben geen interesse voor politiek. Dit blijkt in zekere mate samen te hangen met het opleidingsniveau.

Is het waar dat veel allochtonen een radicaal geloof aanhangen?

Ook bij allochtonen zijn er gelovigen die hun geloof actief beoefenen, niet-pratikerende gelovigen en ongelovigen. Heel wat onder hen zijn moslims. Binnen de islam zijn er, zoals in andere godsdiensten, veel verschillende strekkingen, waaronder ook gematigde. Binnen de islam is er geen instantie die de bevoegdheid heeft om vast te leggen wat de juiste interpretatie is van de teksten zoals de Koran. Zolang de godsdienst niet vijandig staat ten opzichte van de democratische structuren van onze samenleving, de scheiding tussen kerk en staat en het respect voor mensenrechten, hoeft dit geen probleem te zijn.

Is het waar dat allochtonen de gelijkheid tussen man en vrouw niet erkennen?

Ook niet alle Belgen erkennen deze gelijkheid, en waar ze in principe erkend wordt, geeft men er heel wat verschillende interpretaties aan. Het is inderdaad zo dat niet alle vreemdelingen deze principiële gelijkheid erkennen. Een aantal ernstige inbreuken op dit principe zijn echter strafbaar in België, en dit geldt ook voor de niet-Belgische inwoners. Zolang dergelijke ernstige inbreuken niet voorkomen, laat onze samenleving echter een diversiteit in waarden en normen toe, behorend tot de privé-sfeer.

5. Meer informatie

De brochure 'Stemrecht voor iedereen', argumentarium van VAKA/Hand in hand, info@vaka-handinhand.org .
www.users.skynet.be/stemrecht-voor-migranten

Op www.allrights.be kan je het debat over gelijke politieke rechten volgen.

De brochure 'De Objectieve tijd, magazine voor gelijke rechten, speciale uitgave: antwoord op argumenten tegen stemrecht voor iedereen', objectief@belgacom.net.

Asiel / Migratie.

Informatiefiche 'Asiel en Migratie'

1. Cijfers

3% van de wereldbevolking (175 miljoen) is migrant. Dit aantal is verdubbeld sinds 1975.

32% van de migranten leeft in Europa, 29% in Azië en 23% in Noord-Amerika.

Noord-Amerika ontvangt elk jaar 1,4 miljoen nieuwe migranten, Europa 800.000 en Oceanië 90.000.

VN, <http://www.un.org/News/Press/docs/2002/pop844.doc.htm>.

8,9%, of 719.676 van de meerderjarige inwoners van België heeft de Belgische nationaliteit niet.

- 6,1% (496.036 inw.) heeft de nationaliteit van een EU-land.
- 2,8% (223.638 inw.) zijn niet-EU-onderdaan.
- 0,95% (76.604 inw.) heeft de Marokkaanse nationaliteit
- 0,52% (42.225 inw.) heeft de Turkse nationaliteit
- 1,33% (104.809 inw.) zijn andere niet-EU-onderdanen

Nationaal Instituut voor de Statistiek

Sinds 1974 is er een immigratiestop van kracht in België. Migratie is enkel nog mogelijk op volgende wijzen:

- als EU-burger (ongeveer 9000 per jaar)
- om het gezin te herenigen (5000 à 6000 per jaar)
- met een arbeidsvergunning (5000 per jaar)
- asielzoekers (tussen de 1000 en de 1500 per jaar)
- illegalen (uitgeprocedeerden die ons land niet verlaten of mensen met een toeristenvisum die langer blijven) (50.000 tot 250.000, 50.000 in regularisatieprocedure)

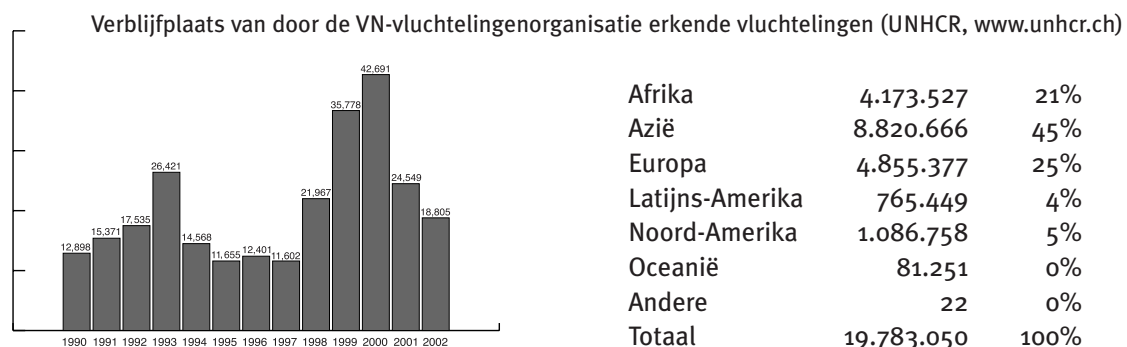
Wereldsolidariteit, *Migratie, stop het onrecht niet de mensen*, 2001

Het aantal asielaanvragers dat jaarlijks effectief als vluchteling erkend wordt in België, schommelt tussen de 1000 en de 1500. In 1999 1500, in 2000 1205, in 2001 901 en in 2002 1324 (momenteel 9 à 10% van het aantal aanvragers).

Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding

Evolutie van het aantal geregistreerde asielaanvragers vanaf 1990 tot 2002.

Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding

"Het aantal mensen dat leeft van minder dan 2\$ per dag is sinds 1980 met bijna 50% gestegen, tot 2,8 miljard, bijna de helft van de wereldbevolking. Dit is net de periode van de liberalisering.

World Bank, Global Economic Outlook 2000

"Het aandeel van de 49 armste landen ter wereld (10% van de wereldbevolking) in de wereldhandel is sinds 1980 met meer dan 40% gezakt, tot 0,4%."

UNCTAD, Conference on Least Developed Countries 1999

"De VN schat dat de arme landen dagelijks ongeveer 2 miljard dollar per dag verliezen ten gevolge van oneerlijke handelsregels. Dat is ongeveer 14 keer het bedrag dat ze per dag aan hulp ontvangen."

UNCTAD, Conference on Least Developed Countries 2001

"In 59 landen is het gemiddeld inkomen vandaag lager dan 20 jaar geleden."

United Nations Human Development Report, 1999

"De rijkste 20% van de wereldbevolking heeft 80% van het wereldinkomen, de armste 20% heeft 1% van het wereldinkomen. Die kloof tussen arm en rijk is in de periode 1960 en 2000 verdubbeld."

United Nations Human Development Report, 1999

2. Bepalingen en vaststellingen

"Iedereen heeft het recht om asiel te zoeken voor vervolging."

Art. 14, Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens

"Een ieder heeft het recht zich vrijelijk te verplaatsen en te vertoeven binnen de grenzen van elke staat."

"Een ieder heeft het recht welk land ook, met inbegrip van het zijne, te verlaten en naar zijn land terug te keren."

Art. 13, Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens

"Een vluchteling is iemand (...) die (...) uit gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich bevindt buiten het land waarvan hij de nationaliteit bezit, en die de bescherming van dat land niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil inroepen, of die, indien hij geen nationaliteit bezit en verblijft buiten het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, daarheen niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil terugkeren."

VN-Verdrag betreffende de Status van Vluchtelingen

"Een (arbeids)migrant is een persoon die een bepaalde activiteit zal uitvoeren, uitvoert of heeft uitgevoerd in een staat waarvan hij of zij geen staatsburger is"

Internationale Conventie ter bescherming van de rechten van alle Migrantenarbeiders en hun gezinsleden

Geen enkel van de landen die arbeidsmigranten ontvangen (ook België niet), ondertekende reeds bovenstaand Verdrag ter bescherming van de rechten van migranten.

"Het recht op ontwikkeling is een onvervreemdbaar mensenrecht (...)"

"Staten dragen de eerste verantwoordelijkheid om de nationale en internationale voorwaarden te scheppen die gunstig zijn voor het recht op ontwikkeling."

"Alle mensen dragen een verantwoordelijkheid inzake ontwikkeling, individueel en collectief, (...)"

Art. 1, 3.1 en 2.2. van de VN-Verklaring over het Recht op Ontwikkeling, 1986.

"Er zijn verschillende redenen waarom mensen gaan migreren. Deze zijn meestal van sociaal-economische aard, zoals het zoeken naar werk en het verbeteren van inkomen, of hebben te maken met familiebanden, zoals huwelijksluiting of gezinshereniging. Ook kunnen angst voor vervolging of gebrek aan democratisch gehalte van de samenleving een rol spelen."

onderzoek in opdracht van de Europese Commissie naar determinanten en mechanismen van internationale migratie naar de Europese Unie, <http://www.nidi.nl/pushpull/index.html>

'De grote bevolkingsgroei, vooral van de stedelijke bevolking, een te verwachten overaanbod van werkkrachten, een verminderde toegang tot internationale hulp en tot de voordelen van internationale handel, de blijvende of zelfs nog breder wordende kloof tussen Noord en Zuid en een beter besef van de situatie vanwege de bevolking van het Zuiden, zou in het Zuiden tot een sterke sociale en politieke beroering kunnen leiden en tot wijdverbreide emigratiebewegingen op zoek naar betere levenscondities.'

OESO-onderzoeksrapport

3. Toelichting

Wie allemaal is migrant?

DE migrant bestaat niet. Er zijn verschillende soorten migranten. Met de term 'migrant' worden in de praktijk onderstaande groepen aangeduid:

- Mensen die hier al generaties lang leven en werken (allochtonen), en mensen die pas sinds kort hier zijn (nieuwkomers).

- Mensen uit lidstaten van de Europese Unie, en mensen van andere continenten.
- Mensen met een vreemde nationaliteit, en anderen die de Belgische nationaliteit hebben aangenomen (vreemdelingen of nieuwe Belgen)
- Mensen op de vlucht die hier bescherming zoeken, en mensen die naar hier kwamen om aan de armoede in hun land te ontsnappen. (politieke en economische vluchtelingen)
- Mensen die volledig "in regel" zijn, en anderen zonder papieren (illegalen)
- Mensen die regelmatig terugkeren naar hun land van herkomst, en anderen die al jaren afgesneden zijn van hun land en hun familie.
- Hoogopgeleide werknemers die hier zijn op vraag van ondernemingen, en laaggeschoolde werknemers die hier moeilijk aan de bak komen.

Oorzaken van migratie

Net zoals er veel verschillende soorten migranten zijn, zijn er ook verschillende oorzaken van migratie. Meestal is migratie een gevolg van een reeks van oorzaken. Er zijn allerlei factoren in het land van oorsprong die de (potentiële) migrant wegduwen (push) en er zijn factoren in het land van bestemming die de migranten aantrekken (pull). Beide werken in op de beslissing te migreren. Daarom spreekt men over het algemeen van push- en pullfactoren.

Een aantal factoren die mensen aanzetten hun land te verlaten (push-factoren):

- Armoede. De cijfers die hierboven werden aangehaald, tonen dat de armoede wijdverspreid is en samenhangt met de slechte economische situatie en de zwakke handelspositie van vele landen. Die zwakke handelspositie is deels het gevolg van oneerlijke handelsregels. Mensen gaan dus migreren om een (beter) inkomen te bekomen. Soms gaat armoede zover dat men niet kan voorzien in de basisbehoeften.
- De wereldwijde bevolkingsgroei grijpt voor 95% plaats in het Zuiden en vermindert de kansen op een menswaardig bestaan, gezien de welvaart er te beperkt is.
- Milieuproblemen zoals woestijnvorming en een toenemend watertekort maken landbouw onmogelijk en zorgen voor voedselproblemen.
- Mensenrechtenschendingen en angst voor vervolging dwingen mensen om te vluchten uit hun land en elders asiel te zoeken.
- Oorlogen, conflicten en burgeroorlogen dwingen mensen eveneens om te vluchten. Zij worden echter vaak niet als echte 'vluchteling' beschouwd, omdat zij niet individueel/persoonlijk vervolgd of bedreigd worden.

Een aantal factoren die mensen naar andere landen aantrekken (pull-factoren):

- Vele mensen migreren om zich te herenigen met hun familie die reeds vroeger emigreerde, of omdat ze gehuwd zijn met iemand van een ander land.
- Sommigen, veelal hooggeschoolden, migreren omdat zij gevraagd worden door westerse bedrijven om daar te komen werken.
- Door de toegenomen wereldwijde telecommunicatie worden meer (al dan niet cliché-) beelden verspreid over de rijkdom van het Westen. Deze beelden oefenen een grote aantrekkingskracht uit.
- De groeiende kloof op zich tussen rijk en arm (zie cijfers hierboven) maakt dat zowel de nood om weg te trekken als de aantrekkingskracht van het Westen groter worden.
- Bij de keuze van het land speelt een bepaalde affiniteit met het land, gebaseerd op een gemeenschappelijke taal, cultuur, geloof of geschiedenis, een rol.

Verbeterde transportmogelijkheden vergemakkelijken migratie, een restrictief visumbeleid bemoeilijkt ze.

Gevolgen

Migratie heeft zowel positieve als negatieve gevolgen, zowel voor de migranten, als voor het gastland en het land van oorsprong.

Positieve gevolgen

- de geleverde bijdrage tot de economie en de belastingsinkomsten voor ons land.
- voor het land van oorsprong: de inkomsten die migranten terugsturen. Voor vele ontwikkelingslanden zijn deze inkomsten zeer belangrijk en kunnen zij leiden tot meer kapitaalvorming, meer tewerkstelling en verbetering van de sociaal-economische situatie daar.

Negatieve gevolgen

- noodgedwongen scheiding van families
- aanpassingsproblemen bij de migrant
- toename van angst en racisme bij de bevolking van het gastland
- brain-drain voor het land van oorsprong, waardoor een tekort kan ontstaan aan dokters, bedrijfsleiders,...
- doordat vele migranten uiteindelijk in een illegale situatie belanden, komen zij in een precaire situatie terecht. Zij hebben geen toegang tot de arbeidsmarkt en sociale voorzieningen en moeten overleven door zwart werk, tegen slechte voorwaarden, of soms door criminaliteit.

Oplossingen

Het huidige Europese en Belgische beleid met betrekking tot vluchtelingen en migranten heeft vooral tot doel om het aantal zoveel mogelijk te beperken. Dit gebeurt door de grenzen zo goed mogelijk af te sluiten, door arbeidsmigratie strikt te beperken en door de asielprocedure strenger te maken.

Dit beleid is om verschillende redenen geen oplossing:

- het werkt niet in op de oorzaken van migratie en is daarom niet effectief
- het ontzegt mensen een aantal elementaire rechten
- het schuift de problemen af op andere regio's

De oplossing van de migratieproblematiek ligt in het aanpakken van de oorzaken: het dichten van de wereldwijde kloof tussen arm en rijk, armoedebestrijding, rechtvaardige wereldhandel, milieubescherming, conflictpreventie en het garanderen van de mensenrechten.

Initiatief gaat ervan uit dat de wereldwijde, steeds toenemende migratiedynamiek zijn oorsprong vindt in de groeiende ongelijkheid in de wereld. Daarom pleit Initiatief voor het dichten van de kloof en voor meer gelijkheid op wereldschaal! Dit kan gerealiseerd worden via:

- rechtvaardige wereldhandel
- toepassing van de normen van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO): verbod op dwangarbeid, kinderarbeid en discriminatie, recht op vakbonds vrijheid en recht van organisatie
- kwijtschelding van de schuldenlast
- embargo op wapenhandel
- Tobin-taks
- 0.7 %-norm inzake ontwikkelingssamenwerking

(Uittreksel uit de Platformtekst van Initiatief)

Naast het werken aan het wegnemen van de oorzaken moet vanuit ethisch oogpunt ook het recht op asiel en migratie gegarandeerd worden en moet daarenboven het asiel- en migratiebeleid een menselijker karakter krijgen. Migratie kan men inderdaad moeilijk voorstellen als een oplossing voor het ongelijkheidsprobleem op wereldvlak, voor de armoede, de conflicten of de mensenrechtenschendingen. Maar vanuit ethisch oogpunt moeten mensen, zolang ze niet overal een menswaardig leven kunnen leiden en aan hun basisbehoeften kunnen voldoen, wel de mogelijkheid hebben om te migreren.

Een aantal mogelijkheden om het huidige asiel- en migratiebeleid te verbeteren:

- nieuwe opvangstatuten die toelaten dat ook oorlogsvluchtelingen als vluchtelingen worden beschouwd
- meer humanitaire oplossingen voor mensen die al zeer lang onwettig in België verblijven; de regularisatiemogelijkheden uitbreiden
- bepaalde vormen van illegale arbeid trachten te legaliseren
- basisrechten toekennen aan iedereen die op het grondgebied verblijft, ook aan illegalen
- op zoek gaan naar alternatieven voor de gesloten centra

4. Vragen en antwoorden

Hoe verloopt de erkenningsprocedure voor kandidaat-vluchtelingen?

Asielaanvraag

Bij aankomst in België moet een asielzoeker een asielaanvraag indienen bij de douane (op de luchthaven b.v.) of, binnen de 8 werkdagen, bij de Dienst Vreemdelingenzaken. Dit dient zo te gebeuren als men zonder geldig verblijfsdocument (visum b.v.) het land is binnengekomen, maar ook als dit gebeurde met geldige reisdocumenten zoals toeristenvisum of studentenvisum.

Ontvankelijkheidsonderzoek

- Na een ontvankelijkheidsonderzoek (een interview) beslist de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) of de asielaanvraag in aanmerking komt voor verder onderzoek en of de persoon tijdelijk in België mag verblijven. Dit interview kan ook op een later tijdstip plaatsgrijpen.
- De DVZ kan besluiten dat de asielaanvraag niet in aanmerking komt voor verder onderzoek, als de persoon
 - voor de tweede keer asiel aanvraagt voor dezelfde redenen
 - niet tijdig op een interview verschijnt
 - motieven inroept die niets te maken hebben met asiel
 - als de persoon langdurig in een ander land verbleef
 - als ons land niet verantwoordelijk is voor de asielaanvraag
- Hij/zij moet dan België binnen de 5 dagen verlaten, tenzij hij/zij dringend beroep aantekent (via een brief) tegen deze beslissing bij het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatslozen. Men wordt dan opgeroepen voor een

interview met iemand van het Commissariaat-Generaal.

- Als dan de aanvraag weer onontvankelijk wordt verklaard, krijgt men een nieuwe datum waarop men België moet verlaten. Men kan ook tegen deze mogelijkheid een beroep aantekenen bij de Raad van State.
- Als de asielaanvraag onontvankelijk werd verklaard, kan men wettelijk in België verblijven zolang als de overheid nodig heeft om de asielaanvraag verder te onderzoeken.

Onderzoek ten gronde

- In het onderzoek ten gronde onderzoekt het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen of het gerechtvaardigd is dat de persoon het statuut van vluchteling krijgt.
- Hij/zij wordt opgeroepen voor één of meerdere interviews, waarbij men zich mag laten bijstaan door iemand.
- Tijdens het onderzoek ten gronde zal het Commissariaat-Generaal rekening houden met de criteria uit de Conventie van Genève. Dat betekent dat ze onderzoeken of de vrees voor vervolging in het land van herkomst gegrond is.
 - Wanneer iemand erkend wordt als vluchteling, krijgt hij/zij een vluchtelingenkaart.
 - Wie niet erkend wordt als vluchteling, krijgt het bevel om het Belgisch grondgebied te verlaten tenzij hij/zij per brief beroep aantekent bij de Vaste Beroepscommissie voor vluchtelingen. Men wordt dan uitgenodigd om zijn zaak mondeling te verdedigen. Wanneer het antwoord na dit gesprek positief is, wordt men alsnog erkend als vluchteling. Is het antwoord negatief, dan zal men een bevel krijgen om het grondgebied te verlaten. Tegen deze beslissing kan men nog in beroep gaan bij de Raad van State.

Waar verblijven asielzoekers gedurende het verloop van de procedure?

Tijdens het onderzoek van de ontvankelijkheid van de aanvraag verblijven zij in een opvangcentrum waar zij materiële, sociale en medische hulp krijgen. Het gaat om open opvangcentra van de Federale Overheid, het Rode Kruis, mutualiteiten, de organisaties OCIV of CIRE (franstalig) of lokale opvanginitiatieven.

Tijdens het onderzoek ten gronde worden zij doorverwezen naar een gemeente waar het OCMW voor hun materiële opvang verantwoordelijk is.

Vangt ons land meer asielzoekers op in vergelijking met de rest van Europa?

Sinds 1998 steeg het aantal asielzoekers in België inderdaad sneller dan in onze buurlanden. Landen waar de asielcijfers opvallend laag liggen (Frankrijk, Spanje, Italië), kennen wel veel meer legale en illegale (arbeids)immigratie dan ons land. Belangrijker dan het aantal asielaanvragen is het aantal asielzoekers dat definitief mag blijven na het doorlopen van de procedure. Op dat punt doet België niet meer dan zijn deel, wel integendeel. Al onze buurlanden beschikken over bijkomende beschermingsstatussen, naast de Conventie van Genève. België kent dit niet.

Klopt het dat 90% van de asielzoekers geen vluchtelingen zijn?

Het klopt dat de erkenningsgraad laag is (tussen 1988 en 1999 is die 9,1%), maar dat wil nog niet zeggen dat het om economische vluchtelingen gaat. Zo wordt 20% of meer van de aanvragen onontvankelijk verklaard. Dit betekent dat deze aanvragen enige grond hebben, en wellicht niet enkel op economische motieven berusten. Bovendien wordt voor een deel van de onontvankelijke aanvragen de terugleiding naar het herkomstland te gevaarlijk geacht.

De lage erkenningsgraad heeft ook te maken met de zeer stringente procedures en met de beperkte interpretatie die in het vluchtelingenverdrag aan het begrip 'vluchteling' wordt gegeven. Zo komt men enkel in aanmerking als er sprake is van individuele vervolging. Mensen op de vlucht voor oorlog komen niet in aanmerking. Angst voor vervolging in de toekomst geldt ook niet, het moet slaan op zaken die zich reeds hebben voorgedaan. Politieke vervolging omwille van het behoren tot een vreedzame, democratische vereniging die verboden is, wordt evenmin aanvaard.

Klopt het dat de meeste asielzoekers voor de OCMW-steun naar hier komen?

Er is geen enkel onderzoek dat deze stelling bevestigt. Uit onderzoek (uit 1998, in opdracht van de EU) blijkt integendeel dat het asielbeleid en de ontvangst van asielzoekers in het ontvangstland geen belangrijke factor zijn in de verklaring waar asielzoekers asiel aanvragen. Sinds januari 2001 krijgen asielzoekers in de opvangcentra bovendien geen financiële steun meer.

Klopt het dat een groot deel van de asielaanvragen het gevolg is van netwerken die economische vluchtelingen met valse beloften naar België lokken?

Legaal de EU betreden is moeilijk en ook illegaal de EU binnenreizen wordt steeds moeilijker. Deze evoluties hebben de mensensmokkel de voorbije jaren enorm versterkt, wat ertoe geleid heeft dat ook steeds meer "echte" vluchtelingen een beroep doen op deze netwerken. Door de netwerken te bestrijden, verhindert men ook de toegang tot Europa voor "echte" vluchtelingen.

Klopt het dat bijna alle uitgeprocedeerden België niet verlaten en hier verder illegaal verblijven?

Neen, in 2000 b.v. keerden 12.265 uitgeprocedeerden terug naar hun land van herkomst, in 2001 14.977.

Terugkeren en/of uitwijzen is echter niet altijd aangewezen of mogelijk. Dat is onder meer het geval

- als men niet kan terugkeren in veiligheid en waardigheid;
- als men op de vlucht is voor foltering of een gewapend conflict;
- omwille van humanitaire redenen (in geval van ziekte, gezin dat dreigt gescheiden te worden, gehuwd met Belg, personen in regularisatiecampagne)

Bij voorkeur gebeurt de terugkeer via zelfstandige (vrijwillige) terugkeer.

Bij terugkeer van alleenstaande minderjarigen moet aan een aantal stringente voorwaarden voldaan zijn.

Wat is de regularisatieprocedure?

Eind '99 werden 32.662 regularisatiedossiers ingediend, voor in het totaal 50.600 mensen zonder papieren (illegalen). Zij konden een aanvraag indienen om hun toestand legaal te maken als ze aan volgende voorwaarden voldeden:

- meer dan 4 jaar in de asielprocedure zitten, zonder uitvoerbare beslissing (3 jaar voor gezinnen met schoolkinderen)
- buiten de eigen wil onmogelijk naar het land van herkomst kunnen terugkeren
- gezondheidsproblemen hebben
- zich in 'humanitaire omstandigheden' bevinden
- duurzame sociale bindingen hebben in België; in dit geval moet een verblijf van 6 jaar (5 voor gezinnen met schoolkinderen) bewezen worden.

5. Meer informatie

www.wereldsolidariteit.be

www.ociv.org

<http://www.petitchateau.be/nl/belgie/belgie.htm>

www.unhcr.ch

www.nidi.nl/pushpull/index.html

www.undp.org

www.iom.int

www.ilo.org.

initiatief

Platformtekst

Vertrekpunt: de vaststelling dat er een niet te rechtvaardigen ongelijkheid blijft bestaan, bij ons maar ook wereldwijd.

Bij ons

De multiculturele samenleving bij ons is een realiteit én een meerwaarde. Wij juichen culturele diversiteit toe, omdat het samenleven met mensen van verschillende herkomst en achtergrond tegelijk een uitdaging en een rijkdom is. We merken echter dat discriminatie van en racisme ten aanzien van mensen omwille van leeftijd, handicap, geslacht, seksuele geaardheid, huidskleur, godsdienst, etnische afkomst of nationaliteit, blijven bestaan. Dit ondermijnt de democratie. Elke vorm van racisme en discriminatie moet dan ook bestreden worden. Daarom pleiten we voor gelijke rechten en kansen!

Ons eisenpakket spitst zich toe op de drie terreinen van het maatschappelijke leven waarop de achterstelling van gevestigde allochtonen én nieuwe migranten het meest voelbaar is. We ijveren dan ook voor

- gelijke kansen in het onderwijs
- gelijke kansen en gelijke rechten op de arbeidsmarkt
- democratische rechten en stemplicht op alle niveaus, beginnende met de onmiddellijke invoering daarvan op het gemeentelijk vlak

De wereld

De reden waarom mensen vluchtten en nog steeds vluchten, is doorheen heel de geschiedenis dezelfde gebleven: geen werk, hongersnood, overbevolking, repressie en oorlog. De wereldwijde, steeds toenemende migratiedynamiek vindt in sé zijn oorsprong in de groeiende ongelijkheid in de wereld. Daarom pleiten we voor het dichten van de kloof en voor meer gelijkheid op wereldschaal!

Volgende verwezenlijkingen zouden al een wereld van verschil maken:

- rechtvaardige wereldhandel
- toepassing van de normen van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO): verbod op dwangarbeid, kinderarbeid en discriminatie, recht op vakbondsvrijheid en recht van organisatie
- kwijtschelding van de schuldenlast
- embargo op wapenhandel
- Tobin-taks
- 0.7 %-norm inzake ontwikkelingssamenwerking

De wereld bij ons

Echter, zolang er mensenrechtenschendingen voorkomen, zolang de kloof tussen Noord en Zuid niet wordt gedicht, zullen er mensen, hetzij om politieke, hetzij om economische redenen, blijven vluchten. Daarom ijveren we, in het kielzog van een gelijkere wereld, ook voor een correct en humaan Europees asiel- en immigratiebeleid. De mensenrechten dienen gerespecteerd te worden!

Volgende organisaties tekenden n.a.v. de Gelijke Kansen Manifestatie van 22 maart 2002 de platformtekst van Initiatief, zoals onveranderd en onverkort opgenomen in deze brochure.

11.11.11-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging, ABVV, ACAT-Vlaanderen, ACLI-Limburg, ACV, ACW, Aflenet, AGALEV, AIB, Alert, ALFA, ANIMO - de spirit van jong links, Antifa-net, August Vermeylenfonds, Bevrijde Wereld, Bond Beter Leefmilieu, Bond Zonder Naam, Borgerhou(d)t van Mensen, Broederlijk Delen, Brugse jongeren tegen racisme, Brussels Gekleurd, Caritas Internationaal Hulpbetoon, Centrum Basededucatie Antwerpen, Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding, Charta 91, Chirojeugd Vlaanderen, Christelijke Mutualiteiten, Christenen voor het Socialisme, Comité Missionerende Instituten, Culturele Centrale, De Acht, De Grijsse Panters, De Vuurbloem, De Wereld in Lier, December 18 - Portaal voor de promotie en bescherming van de rechten v/d migrant, Elcker-Ik Antwerpen/Turnhout, Elcker-Ik Leuven, Elcker-Ik Mechelen, Federatie Werkgroepen Homoseksualiteit, Federatie Wereldvrouwen, Forum van Organisaties van Etnisch-Culturele Minderheden*, Forum voor Vredesactie, FOS-Socialistische Solidariteit, FZO-VL federatie van zelforganisaties in Vlaanderen, Globelink, Humanistisch Verbond, Intercultureel Centrum voor Migranten, Jeugd & Gezondheid vzw, Jeugd & Stad, Jeugdbond voor natuurstudie en milieubescherming, Jeugdwerknet vzw, Jeugdraad voor de Vlaamse Gemeenschap, Jong Agalev, Jongereengemeenschappen, KAJ nationaal, KAV, KBG, Kerkwerk Multicultureel Samenleven, Kinderwereldatelier vzw, Kids - Kansen in de stad vzw, KLJ, KP, KSJ-KSA-VKSJ, Kunst en Democratie, KVLV, KWB, Leef!, Liga voor Mensenrechten, Links Brussel, Masereelfonds, Mensenbroeders, Missio (Nationale Missieraad), MJA, Natuurlijk Genezen, Nederlandstalige Vrouwenraad, Netwerk Caritas Solidariteit, Netwerk Vlaanderen, Objectief, Op Vrije Voeten, Open School voor Volwassenen Kortrijk, Overlegcentrum voor Integratie Vluchtelingen vzw, Oxfam-Solidariteit, Oxfam-Wereldwinkels, Pax Christi Vlaanderen, PHOS-Platform Handicap en Ontwikkelingssamenwerking, PIC (West-Vlaanderen), PICO (Oost-Vlaanderen), Pluralistisch Platform Gehandicaptenzorg, PREGO – Jongeren met spirit, PRICMA (Antwerpen), Protestants Sociaal Centrum, PSC- Antwerpen, PVDA, Rode Jeugd, RISO Antwerpen vzw, RISO Brussel vzw, RISO Gent vzw, SAP, School Zonder Racisme, SJW-JGS, S.P.A., Socialistische Mutualiteiten, Socialistische Vrouwen, Spirit, St-Egidiusgemeenschap, Steunpunt Mensen zonder Papieren, Stichting Anti-Fascisme, SVV - Socialistische Vooruitziende Vrouwen, 't Uilekot, UNESCO, Unie Vrijzinnige Verenigingen, Vaka/Hand in Hand, Velt vzw, Verkeerd Geparkeerd, VIBOSO, Vlaamse Federatie Jeugdhuisen & Jongeren centra, Vlaamse Federatie van Socialistische Gepensioneerden, Vlaams Minderhedencentrum, VOK vrouwen overleg comité, Volens-Itinerans, VRAK, Vrede vzw, Vredeseilanden, Welzijnszorg, Wereldsolidariteit, Werkplaats voor Theologie en Maatschappij, Wijkcentrum 't Pleintje, WIS Z.O.-Vlaanderen

* Het Forum van Organisaties van Etnisch-Culturele Minderheden is een samenwerkingsverband van de volgende federaties van zelforganisaties: ACLI-Vlaanderen (Associazioni Cristiane Lavoratori Italiani), Associazioni Internazionali Federate (AIF), Federatie Marokkaanse Democratische Organisaties, Federatie van Turkse Vooruitstrevende Verenigingen, Ghanaba, Internationaal Comité, Latijns-Amerikaanse Federatie, Migrantenvrouwengroepen-Wereldvrouwen, Raad van de Afrikaanse Gemeenschappen in Europa/België (RVDAGE), Unie der Turks Islamitische Culturele Verenigingen van België, Vereniging voor ontwikkeling en emancipatie van moslims (VOEM), Platform van de Afrikaanse Gemeenschappen, Vertegenwoordiging Woonwagabewoners, Vertegenwoordiging Vluchtelingen.

Adressenlijst kernleden Initiatief

Initiatief is een samenwerkingsverband van 11.11.11 Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging, ABVV, ACV, ACW, Brussels Gekleurd, Charta 91, Chirojeugd Vlaanderen, Forum van Organisaties van Etnisch-Culturele Minderheden, Netwerk Caritas Solidariteit, Objectief, Vaka/Hand in Hand en het Vlaams Minderhedencentrum.

11.11.11., koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel, contactpersoon: Bart Demedts, tel.: 02/ 536 11 12, fax.: 02/ 536 19 10, email: bart.demedts@11.be, www.11.11.11.be

ABVV, Hoogstraat 42, 1000 Brussel, contactpersoon Frédéric Fiore, tel.: 02/ 289 01 61, fax.: 02/ 289 01 89, email: ffiore@vlaams.abvv.be

ACV - Vlaamse Bewegingsploeg, Haachtsesteenweg 579, 1030 Brussel, contactpersoon Guido Deckers, tel.: 02/246.32.30, fax.: 02/246.30.10, email: gdeckers@acv.csc.be, web: www.acv-online.be

ACW, koepel van christelijke werknemersorganisaties, Haachtsesteenweg 579, 1031 Brussel, Postadres: Postbus 20, 1031 Brussel, contactpersoon: Chris Goossens, tel.: 02 246 31 11, fax.: 02 246 37 00, e-mail: acw@acw.be, web: www.acw.be

Brussels Gekleurd, Stalingradlaan 24, 1000 Brussel, contactpersoon Bernard Desmet, tel.: 02/ 502 08 29, fax.: 02/502 37 10, email: brusselsgekleurd@skynet.be

Chirojeugd Vlaanderen vzw, Kipdorp 30, 2000 Antwerpen, contactpersoon: Hermien Den Tandt, tel.: 03 231 07 95, email: hermiendent@chiro.be, web: www.chiro.be

Forum van Etnisch-Culturele Minderheden vzw, Vooruitgangstraat 323 / 4, 1030 Brussel, contactpersoon: Naima Charkaoui, tel.:02/245.88.30, Fax.: 02/245.58.32, email: naima@minderhedenforum.be, web: www.minderhedenforum.be

Kerkwerk Multicultureel Samenleven, Huidevettersstraat 165, 1000 Brussel, contactpersoon: Catelijne Devriendt, tel.:02/ 502 11 28, fax.: 02/ 502 81 01, email: kms@kms.be, web: www.kms.be

Objectief, beweging voor gelijke rechten, Cellebroersstraat 35, 1000 Brussel, contactpersoon:Marianne Nimmegeers, tel.: 02/512.67.27, fax.: 02/503.37.40, email: objectief@belgacom.net, web: www.allrights.be

Vaka/Hand in Hand, Breughelstraat 31-33, B-2018 Antwerpen, contactpersoon: Marius Dekeyser, tel.: 03/281.15.05, fax.: 03/218.50.85, email: info@vaka-handinhand.org, web: www.vaka-handinhand.org

Vlaams Minderhedencentrum vzw, Vooruitgangstraat 323 ,B-1030 Brussel , contactpersoon: Toon Machiels, tel.: 02/ 205.00.50, fax.: 02/ 205.00.60, email: toon.machiels@vms.be, web: www.vmc.be

SoCiuS - Steunpunt Sociaal-cultureel Volwassenwerk vzw, Gallaitstraat 86 bus 4, 1030 Brussel, contactpersoon: Leyla Kurhan, tel.: 02/215.27.08, fax.: 02/215.80.75, email: leyla.kurhan@socius.be, web: www.socius.be